

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р. Маргарита Захариева Младенова, професор в Софийския университет „Св. Климент Охридски“

на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование 2. Хуманитарни науки
професионално направление 2.1. Филология (славянски езици – съвременен чешки език).

В конкурса за ‘доцент’, обявен в Държавен вестник, бр. 57 от 26.06.2020 г. и в интернет-страница на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ за нуждите на катедра Славистика към Филологическия факултет като кандидат участва гл. ас. д-р Гинка Александрова Бакърджиева от същата катедра.

1. Общо представяне на получените материали

Предмет:

Със заповед № Р33-4308 от 25.08.2020 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ по област на висше образование Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Славянски езици – съвременен чешки език), обявен за нуждите на катедра Славистика към Филологическия факултет.

За участие в обявения конкурс е подала документи **единствена кандидатка**: гл. ас. д-р Гинка Александрова Бакърджиева от Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, катедра Славистика към Филологическия факултет.

Представеният от гл. ас. д-р Гинка Александрова Бакърджиева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, и включва следните документи:

- административни документи
- научни трудове

Кандидатката гл. ас. д-р Гинка Бакърджиева е представила общо 60 научни труда, от които 18 статии, 2 монографии, 2 бр. учебници и учебни пособия и списък на 3 научноизследователски разработки по проекти. Приемат се за рецензиране 18 научни труда, които са извън дисертацията и се отчитат при крайната оценка, 2 учебни помагала и 3 научноизследователски проекта. Не се рецензират 5 научни труда по дисертацията за присъждане на образо-

вателната и научна степен „доктор“ и 37 научни труда извън проблематиката на конкурса. Разпределението на научните трудове по съответни рубрики, в страната и в чужбина, е както следва: 2 монографии издадени в България, 11 статии в български сборници и периодични издания и 7 статии в сборници и периодични издания в чужбина. Представени са и документи (във вид на служебни бележки) за участие в един Международен проект на изд. Летера – Пловдив, един чешки национален проект на Карловия университет в Прага и един проект на Пловдивския университет, ръководен от кандидатката, както и за ползата от тях.

Документите съответстват на представените публикации и на цялостната работа на кандидатката.

2. Кратки биографични данни

Гинка Александрова Бакърджиева е асистент по чешки език в Пловдивския университет от 1993 г., като освен преподавателската си работа тук тя е преподавала и български език на чужденци в Пловдивския филиал на Техническия университет – София (2003–2010 г.), български език на чужденци в Академията за музикално, танцово и изобразително изкуство, гр. Пловдив (1997–2000 г.), български език на чужденци в Медицинския университет, гр. Пловдив (1992–1993 г.). Преподавала е и български език като лектор във Философския факултет на Карловия университет в Прага (2010–2014 г. и от 2019 г. до момента) и в Института по Славянска филология на университета „Адам Мицкевич“, гр. Познан, Полша (2001–2002 г.). Основният ѝ трудов договор е пряко свързан с темата на обявения конкурс.

3. Обща характеристика на дейността на кандидатката

Учебно-педагогическата дейност на гл. ас. д-р Гинка Бакърджиева е разностранна, свързана е на първо място с преподаването на чешки език на българските студенти от специалността Славистика в Пловдивския университет, но също така и с преподаването на български език на чуждестранни студенти (вж. биографичната справка). Тя е щатен асистент по чешки език от възстановяването на специалността Чешка филология в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ в началото на 90-те години на ХХ в. В педагогическата си биография тя е преподавала на практика целия спектър от бохемистични дисциплини (практически курс и теоретични курсове), към които се добавят и Теория на превода, Увод в ономастиката, както и теоретичните курсове по съвременна българска морфология, словообразуване и лексикология. Много време е посветила и на преподаването на практически български език на чужденци. За интересите в областта на преподаването на чужди езици свидетелства и работата ѝ по създаването на първия български мултимедиен курс по български език за

чужденци в рамките на международен проект на изд. „Летера“. Под нейно научно ръководство от 2000 г. до сега успешно са защитени 13 дипломни работи.

Оценка на научната и научно-приложна дейност на кандидатката

1. На първо място ще се спра на хабилитационния труд на кандидатката, който в най-голяма степен показва качествата на един бъдещ доцент. Гл. ас. Г. Бакърджијева е представила като хабилитационен труд монографията си „Особености на проприалната номинация“ (Пловдив, „Летера“, 2020, 258 с.). Тя е „синхронно съпоставително изследване, което в разработката се провежда предимно върху езиков материал от български и чешки език и с оглед на три типа онимични обекти (разграничени в проприалната таксономия по признаците *лице, място, предмет*), а именно – *антропоними, топоними, хремотоними*.“ (стр. 8). Независимо от факта, че анализираният езиков материал е почерпан от българския и чешкия език, теоретичните трудове, върху които се опира изследването, са с много по-широк диапазон, ползвани са работи освен на български и чешки автори, още и на полски, руски и словашки учени, както и публикации на английски език от представители на международни изследователски екипи. Обзорът на теоретичните възгледи върху номинацията показва широката информираност на авторката в областта на ономастиката. Той неминуемо извежда на преден план многообразието от гледни точки по отношение на номинацията и разминаването между чешката и българската ономастична традиция, като първата изхожда главно от опозицията мотивирани ~ немотивирани номинативни единици, а втората се основава върху опозицията първична ~ вторична номинация. За своята работа авторката избира като оптимален функционалния ономасиологичен подход на В. Матезиус и неговите последователи О. Лешка и П. Новак, в по-ново време Фр. Чермак, като набляга върху деривацията, композицията и колокацията като главни начини за номинация. По-нататък в труда в теоретичен план се разглежда проприалната номинация с номинативната, индивидуализиращата и диференциращата функция на собствените имена, така както са отразени в работите на словашките теоретици Ю. Долник и М. Олощяк. Парадигмата на функционалната ономастика авторката приема от работа на чешкия учен Р. Шрамек. Тук е обърнато внимание и на кодифицирането на отделните типове собствени имена в чешките и в българските условия. Засегнати са проблемите, свързани с анализираните по-нататък в текста конкретни названия, а отделна подглава (четвърта) е посветена на взаимодействието между апелативи и проприи. От обширния преглед на концепциите върху семантичната стойност на проприите авторката избира като достатъчно адекватна за своя езиков материал обобщената концепция на словашкия лингвист В. Бланар, който съумява да се освободи от едностранчивостта на по-старите възгледи върху особеностите на семантиката при собствените имена в опозиция с нарицателните. Голяма част от тео-

ретичната глава е посветена на граматичните особености на личните имена, където са представени както общи трудове по съвременен български език като граматиките на И. Куцаров (2007), Р. Ницолова (2008), В. Маровска (2013) така и специализирани изследвания върху проприите като това на Й. Трифонова (2012).

Втора глава от труда е посветена на конкретния емпиричен материал. На първо място е отразена групата от местни имена в Справочника на българските географски имена в Антарктика, осмислен с оглед на процесите проприализация и трансонимизация, които много добре илюстрира. Имената са групирани въз основа на мотивиращия проприален компонент, както и въз основа на диференциалните признаци домашни ~ чужди, актуални ~ исторически, реални ~ фиктивни собствени имена. Авторката установява, че преобладават (99%) названията, образувани чрез трансонимизация. Добро впечатление прави последователният количествен анализ на всички изследвани групи топоними, което дава възможност да се открият продуктивните словообразователни начини при образуването им в наше време, морфологичните им особености и хонорифициращата им функция. По-нататък авторката прави преглед на апелативизацията (105–115) и се спира на две групи от българските хремотоними, които са слабо проучени – търговските названия на различни видове хляб и вино (133–167). Тук тя дефинира термина и съответно категорията на *прагматонимите*, която е слабо популярна у нас поради по-широкото разпространение на термина *хремотоним*. Г. Бакърджиева се интересува преди всичко от положението на названията на отделните търговски марки, при които от особено значение е конотативният потенциал, а особеното им положение е дадено от факта, че назовават не индивидуализиран предмет, а група предмети, които са серийно производство. Според нейното широко схващане за прагматонимите търговските марки са част от прагматонимите, докато според застъпването от други автори тясно разбиране те остават извън тях. От сферата на собствените имена авторката изключва описателните апелативни названия, тъй като те не могат да се регистрират като търговски марки. Освен това процесът на апелативизация е разгледан в много по-широки рамки, засягайки разнообразни стоки и артикули, не само от областите „хляб“ и „вино“. Самостоятелно са проучени и фразеологизмите с проприален елемент, както и ролята на проприите в превода като процес и като резултат. Използваният емпиричен материал от превода на разказите на Ю. Зейер от чешки на български език добре илюстрира ролята на екзотичните имена, които са третата струя във взаимодействието между чешки и български топоними и лични имена, отразяваща далечни и слабо познати за европейца страни. Г. Бакърджиева анализира функцията на проприите в няколко от своите преводи, които са резултат на грижливо обмисляне и преценяване

на всички функции и най-вече асоциативната и естетическата роля, която играят в художествената тъкан на творбата.

Като цяло хабилитационният труд отразява съвременното състояние в науката за собствените имена и отношението им към нарицателните. Емпиричният материал включва както дълбоко преживените собствени преводи, при които индивидуалната преценка на художествената творба е била обект на внимателно предварително изследване, така и специално ексцерпиран нов материал от областта на новосъздаваните названия – българските имена в Антарктика и търговски марки на производители на хляб и вино. Достоинство на авторката е нейната способност да се ориентира в избраната област, без да робува на методиката на един определен автор да избере важното в методологично отношение у авторите, чиито трудове познава и така да създаде собствена методика за изследването си. Сред значимите изводи от труда могат да се посочат своеобразието на собствените имена, взаимодействието им с нарицателните в процесите проприализация, апелативизация и трансонимизация, застъпени и в двата разглеждани езика. Важно е и заключението, че изследването на проприите и досега не е пълно и всеобхватно и този факт води до очертаването на перспективи за бъдещи изследвания.

Представената монография „Вариативност на диалогичния дискурс“ е основно преработена версия на докторската дисертация на Г. Бакърджиева, защитена блестящо през 2001 г. Въпреки множеството промени и усъвършенствания на текста, тук не я разглеждаме поради теоретичната и емпирична връзка с дисертацията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“. Ще отбележа само, че както подборът на темата, така и теоретичната база на изследването са оригинални, издават способността на авторката да се ориентира в сложна и слабо разработена прагматична материя, а в сегашния си вид се базира и върху разширен емпиричен материал, осмислен новаторски в духа на съвременното равнище на развитие на прагматиката.

2. Представените по конкурса статии могат да бъдат разделени на няколко групи. В първата от тях се включват пет научни труда, свързани с хабилитационния труд или подготвителни към него. Втора група образуват 3 статии, посветени на прагматонимите, чието проучване е най-слабо разработеният дял от ономастиката. При тези две групи научни трудове проблематиката се разглежда широко, на основата на същата теоретична база, както в монографията, но с по-широк поглед към специфичните особености на личните имена и на прагматонимите и отражението им в научната литература. Повечето от представените научни трудове са били апробирани като доклади, след което в разработен и разширен вид са били публикувани в съответните сборници. В библиографията и представянето на трудовете си

авторката не дублира изнесените доклади и последващите им публикации, въпреки че изискванията на НАЦИД за оформлението на биобиблиография допускат това.

3. Самостоятелна група образуват три публикации на авторката, посветени на методиката на преподаване както на български език за чужденци, така и на чешки език за български студенти. В тях тя споделя оригинални наблюдения върху използването на различни похвати в обучението – мултимедийни средства, учебен превод, които са обобщение на практическия ѝ опит като преподавател по чешки и български език. Те са и най-много цитираните научни трудове на авторката в чужди издания.

4. Други четири публикации са посветени на собствените проблеми на превода и предизвикателствата, които поставя художественият превод между близкородствени езици, каквито са българският и чешкият. Тук авторката се опира на богатия си преводачески опит, който дава възможност да се наблюдават и собствено структурни особености на художествения текст и на двата езика, които неизбежно се съпоставят в процеса на превода.

Приноси (научни, научно-приложни, приложни) и цитирания

На първо място държа да отбележа самостоятелното мислене на кандидатката гл. ас. д-р Г. Бакърджиева, ориентирано винаги към определен обем емпиричен материал, който анализира със собствена методика, основаваща се на различни методически подходи, от които тя съумява да синтезира свой изследователски метод, за да получи значими изводи за анализирания езиков материал. Това се отнася в най-голяма степен за хабилитационния труд „Особености на проприалната номинация“, за монографията „Вариативност на диалогичния дискурс“, както и за представените по конкурса статии. И двете монографии очертават важни страни от съвременните изследвания в областта на лингвистичната прагматика и освен теоретичната си стойност имат и важен практически аспект, прилаган от авторката в нейната педагогическа и преводаческа практика. За интереса към тях свидетелстват 7 рецензии и цитирания в чужбина и други 8 цитирания в български научни сборници и монографии (вж. приложената Справка за съответствие с минималните национални изисквания). Те се отнасят само за научните трудове представени по конкурса. Количествените показатели за критериите за заемане на академичната длъжност „доцент“ са спазени.

4. Оценка на личния принос на кандидатката

Във всички представени трудове кандидатката гл.ас. д-р Гинка Бакърджиева проявява изключително самостоятелно и оригинално мислене, което ѝ помага да стигне до значими резултати и обобщения, въз основа на особената задълбоченост на авторския поглед към анализиранияте езикови явления.

5. Критични забележки и препоръки

На първо място искам да отбележа изключително старателното оформление на текстовете на Г. Бакърджиева. Дори при най-взискателен поглед в работите ѝ почти не могат да се открият дори механични грешки, което свидетелства за стабилната подготовка на авторката и за нейната изключителна прецизност. Същото се отнася и до съдържателната страна на текста, в който и опитен редактор трудно ще намери неточни или неправилни формулировки. По хабилитационния труд имам само две дребни забележки, отнасящи се до конкретния емпиричен материал: към стр. 110 – към думата *тасек* се отнася и значението ‘едър котарак или заек’, което вторично обогатява употребата на думата за човек с допълнителни конотации ‘умен колкото домашен любимец’, аналогично на българския фразеологизъм *пилешки мозък*. Към стр. 182 – отбелязаната тук замяна на Б и В в лични имена е всъщност паралелно съществуване на два варианта във формата на имената, исторически възникнали от разликата между старогръцкото (еразмово) и византийското им четене, където стгр. β [б] във византийската епоха вече е преминало във [в]. Тъй като българската ономастична традиция при християнските имена се опира върху византийската, а чешката – върху старогръцката, този паралел е закономерен.

Като цяло трудовете на кандидатката се отличават с изключителна прецизност както на замисъла, така и на изпълнението, включително от техническа гледна точка.

6. Лични впечатления

Накрая бих искала да подчертая, че познавам кандидатката Г. Бакърджиева още от студентските ѝ години и мога убедено да твърдя, че вниманието и прецизността на работата ѝ са нейна отличителна черта още от началото на заниманията ѝ с бохемистика. Затова смятам, че 19-те години, които отделят защитата на дисертацията ѝ от тази хабилитационна процедура са изпълнени с много труд и самоусъвършенстване в полето на бохемистиката и българистиката, а постигнатото високо качество на трудовете ѝ е резултат преди всичко на този неин стремеж към точност и акуратност и това личи във всички работи, представени по конкурса.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от гл. ас д-р Гинка Александрова Бакърджиева **отговарят на всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатката в конкурса е представила **достатъчен** брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите на кандидатката има оригинални научни и приложни приноси, които са получили международно признание, като представителна част от тях са публикувани в списания и научни сборници, издадени от български и чуждестранни академични издателства. Теоретичните ѝ разработки имат практическа приложимост, като част от тях са пряко ориентирани към учебната работа. Научната и преподавателската квалификация на гл. ас. д-р Гинка Александрова Бакърджиева е **несъмнена**.

Постигнатите от *гл. ас. д-р Гинка Александрова Бакърджиева* резултати в учебната и научно-изследователската дейност **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Филологическия факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАС-РБ.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята **положителна** оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Филологическия факултет за избор на гл. ас. д-р Гинка Александрова Бакърджиева на академичната длъжност ‘доцент’ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по професионално направление 2.1. Филология (славянски езици – съвременен чешки език), за което **убедено давам своята подкрепа**.

6.11.2020 г.

Рецензент:

(проф. дфн. Маргарита Младенова)